

MAGDALENA SZPUNAR

Sprawozdanie z międzynarodowej konferencji

„Społeczeństwo – Kultura –
Technologia na początku
XXI wieku”

Kraków, 21–22 maja 2009 r.

Report from an international conference

“Society – Culture – Technology
at the onset of the XXI century”

Cracow, May 21–22, 2009

Rok 2009 dla Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie był szczególny. W roku tym obchodziliśmy jubileusz 90-lecia założenia Akademii i z tej okazji w AGH odbyło się wiele konferencji, sympozjów, seminariów i warsztatów zorganizowanych zarówno przez poszczególne wydziały, jak i jednostki pozawydziałowe. Zorganizowano również wiele wystaw i koncertów dla uczczenia jubileuszu, m.in.: „Oni studiowali w AGH”, „AGH PRO ARTE. Jubileusz 90-lecia uczelni”, „AGH lokomotywą postępu”, a także widowisko „Tradycje górnicze i hutnicze AGH”. Wydział Humanistyczny dla uhonorowania tej rocznicy w dniach 21–22 maja 2009 r. zorganizował konferencję „Społeczeństwo – Kultura – Technologia na początku XXI wieku”. Konferencja miała charakter międzynarodowy, wzięło w niej udział ponad stu uczestników, a osiemdziesiąt dwie osoby wygłosiły referaty.

Konferencja, w intencji organizatorów, miała stać się forum debaty nad stanem społeczeństwa i kultury wobec globalizacji i lokalizacji, ze szczególnym naciskiem na kwestię wpływu nowych technologii na przekształcenia strukturalne i kulturowe, ich dynamikę i kierunek. Zamierzeniem organizatorów było połączenie perspektyw nauk przyrodniczych i humanistyki. Problematyka konferencji, zaproponowana przez jej przewodniczącego – prof. dr. hab. Janusza Muchę – doskonale wpisała się w tradycję wcześniej zorganizowanych przez Wydział Humanistyczny czterech konferencji poświęconych refleksji nad formowaniem się społeczeństwa informacyjnego oraz dynamiką zmian zachodzących we współczesnym społeczeństwie pod wpływem rewolucji informacyjnej.

Wystąpienia i dyskusje konferencyjne skupiły się wokół zagadnień:

- komunikacja w życiu społecznym i indywidualnym człowieka,
- kultura i gospodarka w społeczeństwie wiedzy,
- biotechnologie, ich konsekwencje społeczne i kulturowe,
- środowisko naturalne jako przestrzeń oddziaływania technologii społecznych,
- technokracja vs demokracja,
- rozwój zrównoważony w ponowoczesnej myśli o społeczeństwie,
- relacje między nowymi mediami a kształtem kultury i sztuki,
- „nauka i technologia” jako typ kultury,
- nowe wzory zachowań wobec współczesnych form racjonalności.

Ze względu na ogromną różnorodność wystąpień, omówię te z nich, które zostały zaprezentowane w ramach obrad sekcji tematycznych: „Czy nowa kultura? – Kultury symulacji” oraz „Internet w przestrzeni społecznej”, które szczególnie powinny zainteresować medioznawców¹.

Najpierw jednak zasygnalizuję bardzo ciekawe wystąpienie prof. Lecha Zache-
ra (Akademia Leona Koźmińskiego, Warszawa), który na sesji plenarnej przedstawił referat *Relacja technika – społeczeństwo jako przedmiot badań i ewaluacji*. Autor wskazywał, że technika jest ponadczasowym czynnikiem rozwoju cywilizacji i społeczeństw. Prelegent zauważał jednak, że technika nie jest jedynym czynnikiem zmian; zmiany przez nią wywoływane są jednoznaczne i nie jest ona czynnikiem całkowicie autonomicznym. Profesor wskazywał, że ze względu na złożoność relacji człowiek – technika, konieczne są w tym względzie badania multi- i interdyscyplinarne oraz że było i jest wiele podejść metodologicznych do „zjawiska techniki”, do postępu naukowo-technicznego oraz jego społecznych efektów i skutków, a podejścia te nierzadko ulegały ideologizacji i naukowym modom.

W sesji plenarnej niezwykle interesujący referat *Intelektualiści, eksperci i profesjonalności w okresie budowania społeczeństwa wiedzy. Sposoby przygotowania do*

¹ Pełny program konferencji zob.: www.wh.agh.edu.pl/S-C-T/program.pdf.

ról zawodowych wygłosił prof. Kazimierz Krzysztofek (Uniwersytet w Białymstoku). Autor wyszedł z założenia, że jednostki są coraz mocniej uwikłane w sieci, coraz bardziej uzależnione od komputera, oprogramowania, co powoduje, że zmienia się nasz sposób myślenia o nich i sprawia, że w sieci nie czujemy się jedynymi aktorami. Sytuacja ta – zdaniem profesora – nie dotyczy wyłącznie sieci komputerowych, ale w ogóle sieci, w których ludzie uczestniczą obok bytów nieludzkich. Staje się to bezpośrednią przyczyną tworzenia się nowej subdyscypliny – socjotechnologii, która będzie badać relacje ludzi z maszynami. Prelegent zauważył, że dotychczasowa socjologia, niestety, nie dysponuje narzędziami, które pozwoliłyby badać owe zjawiska socjotechniczne. Autor stawia tezę, że przedmioty zastępują jednostki ludzkie jako partnerów stosunku społecznego, a czasem wręcz sprawiają, że stosunki społeczne bez ich udziału stają się niemożliwe. Profesor słusznie zwrócił uwagę, że socjologia głównego nurtu nie dostrzega tych kwestii i zajmuje się stosunkami społecznymi między ludźmi, pomijając przedmioty, mimo że zaczęły one stanowić o ludzkim przeznaczeniu. Środowisko kreowane przez technologie informacyjne coraz bardziej, zdaniem autora, zastępuje dawne przestrzenie relacji międzyludzkich. Zapośredniczenie kontaktów międzyludzkich jest, zdaniem profesora, przejawem indywidualizmu sieciowego. Jednostka w sieci jest autonomicznym węzłem (konektorem) i sama zarządza swymi relacjami w sieci, prywatyzując społeczność, w której uczestniczy. Prelegent zwracał uwagę na rodzący się dylemat: w kogo bardziej inwestować, w technologię czy w człowieka, by sieć była bardziej efektywna. Okazuje się, że mimo zwracania uwagi na kapitał ludzki, z reguły inwestuje się w technologię, bo czynnik ludzki jest bardziej zawodny.

Stanisław Jędrzejewski (Akademia Leona Koźmińskiego, Warszawa) w swoim referacie *Radio na rozstajach dróg: „cyfra” przed nami* poruszył kwestie związane z przyszłością radia. Autor zwracał uwagę na strategię nadawców radiowych w nowej cyfrowej rzeczywistości, która tworzy nowe możliwości transmisji radiowych, ale także niesie z sobą zmiany w zakresie treści, struktury organizacji radiowych, finansowania i zachowań odbiorczych słuchaczy. Profesor zauważał, że motorami digitalizacji są publiczni nadawcy radiowi, którzy nie tylko testują nowe platformy, ale także je promują i wprowadzają na rynek.

Magdalena Nowicka (Uniwersytet Łódzki) zaprezentowała referat *Jestem jak spot, co przerywa taką sygnitywną ciszę – poezja i nowe media*. Autorka zwracała uwagę, że poezja nie pozostaje bierna wobec dyskursu nowych mediów. Jej zdaniem, twórcy wykorzystują Web 2.0 do kreowania i rozszerzania swojej cybercelebrycji. Dzięki własnym stronom internetowym, klipom i podcastom zamieszczanym w sieci, piszący wiersze inicjują relacje z potencjalnymi fanami ich twórczości, jednocześnie samych siebie konstruując jako poetów. Dzięki internetowi omijają konwencjonalną selekcję ich twórczości, dokonywaną przez krytyków literackich, redakcje czy jury rozlicznych konkursów. Autorka zauważa, że

o statusie poety zaczyna dzisiaj decydować licznik odwiedzin oraz liczba zamieszczonych pod wierszem komentarzy.

Anna A. Janowska (Szkoła Główna Handlowa, Warszawa) prezentowała teorię „długiego ogona”, przenosząc ją na grunt sektora fonograficznego. W referacie *Długi ogon jako nowy model funkcjonowania sektora fonograficznego* zauważała, że tradycyjny model funkcjonowania przemysłów związanych z kulturą, do których należy także sektor fonograficzny, opiera się na tzw. systemie gwiazdorskim, w którym swoje potwierdzenie znajduje zasada Pareto – 20% produktów generuje 80% przychodów. W sektorze tym obowiązuje ponadto, zdaniem referentki, wyraźna nadprodukcja, co sprawia, że nie ma możliwości, również z powodu braku miejsca, na promocje w mediach całej oferty.

Dorota Jedlikowska (Akademia Górniczo-Hutnicza) w referacie *Sztuka w procesie cybernetyzacji – czyli o możliwościach nowej twórczości artystycznej* skoncentrowała się na fenomenie współczesnej sztuki. Prelegentka wskazywała, że dawniej pojęcie sztuki było zarezerwowane dla elit, dzisiaj rozszerza swoje granice ontologiczne i poznawcze. Jej zdaniem, jesteśmy obecnie świadkami głębokich przeobrażeń kulturowych, które cechuje płynność, strukturalizacja, retradycjonalizacja i reinstytucjonalizacja. Twórczość w cyboprzestrzeni, zdaniem Jedlikowskiej, jest formą kulturowo-technologicznej somatyzacji nie tylko własnego Ja, ale także wspólnot online.

Dorota Barańska (Uniwersytet Jagielloński) zajęła się problematyką prezentacji w referacie *Prezentacje – nowe medium komunikacji, sztuka użytkowa czy działalność artystyczna?*, zwracając uwagę, iż komputery stały się nieodłącznym elementem życia codziennego, a prezentacje obowiązkowym elementem zajęć dydaktycznych. Autorka śledzi rozwój i rolę prezentacji w życiu codziennym i naukowym i próbuje odpowiedzieć na pytanie, czemu służą prezentacje i czym są lub mogłyby się stać, gdyby były prawidłowo używane. Autorka przekonuje, że prezentacje to nie tylko komunikacja, to swoiste *show* wzbogacone zdjęciami czy ilustracjami.

Problematykę mediatyzacji kultury podjęła Monika Frania (Uniwersytet Śląski) w referacie *Mediatyzacja kultury – zagrożenie czy wyzwanie przyszłości?* Autorka wskazuje, że media stały się integralną częścią otaczającej nas rzeczywistości i próbuje udzielić odpowiedzi na pytania: Czy grozi nam mediatyzacja kultury? Czy odpowiedzią na zmiany w rzeczywistości społeczno-kulturowej jest edukacja medialna? Autorka przekonywała, że odległość przestaje mieć znaczenie i poprzez komunikację za pomocą nowych technologii zaczynamy poznawać obyczaje innych kultur.

Monika Mazurek (Uniwersytet Gdański) swoje wystąpienie *Pokolenie 160 znaków, czyli wpływ nowych technologii na relacje międzyludzkie* poświęciła sms-om i ich wpływowi na relacje międzyludzkie. Zastanawiała się, co motywuje ludzi do wysyłania sms-ów? Czy sms jest substytutem rozmowy, czy też nową for-

mą komunikacji tak samo istotną, jak komunikacja bezpośrednia? W referacie podjęty został również wątek zmiany społecznej, która, zdaniem autorki, jest wynikiem „usieciowienia” społeczeństwa.

Adam Majewski (Uniwersytet Gdański) w referacie *Przyszłość terazniejszości – nowe oblicza komunikacji społecznej* zajął się zmianą paradygmatu komunikowania organizacji z interesariuszami. Autor zwracał uwagę, że mamy do czynienia z radykalną indywidualizacją przekazu, włączeniem konsumentów w proces tworzenia wartości przez współczesne korporacje, oraz wskazał, że decyzja konsumenta służy zaspokajaniu potrzeb wykraczających poza samo zastosowanie produktu.

Większość wystąpień z sekcji tematycznej „Internet w przestrzeni społecznej” również miała charakter medioznawczy. Analizy serwisów dziennikarstwa obywatelskiego, w wystąpieniu *Internet nową przestrzenią publiczną czy nową sferą publiczną?*, podjęły się Dorota Żuchowska-Skiba oraz Maria Stojkow (Akademia Górniczo-Hutnicza). Autorki zwracały uwagę, że internet nie jest dzisiaj jedynie kanałem komunikowania się, a staje się przestrzenią społeczną, w ramach której wyłaniają się nowe formy aktywności obywatelskiej. Celem wystąpienia było ukazanie internetu jako medium, gdzie powstaje nowa sfera publiczna, oparta na racjonalnej debacie między użytkownikami sieci, oraz jako medium, które umożliwia debatę publiczną.

Jan Poleszczuk (Uniwersytet w Białymstoku) w wystąpieniu *Kultura internetu: technologia komunikacyjna i problem integracji społecznej* próbował udzielić odpowiedzi na pytanie, czy internet jako nowa technologia komunikacyjna oferuje nowe mechanizmy integracji społecznej, przełamuje lokalne ograniczenia w dostępie do wiedzy, czy wymaga i sprzyja tworzeniu nowych kompetencji poznawczych?

Z kolei Paweł Przywara (Wyższa Szkoła Informatyki i Zarządzania w Rzeszowie) swoje wystąpienie poświęcił *McLunanowskiej retribalizacji na przykładzie Internetu*, stawiając tezę, że strona werbalna komunikacji elektronicznej ma zwykle charakter fatyczny, internauci „gromadzą” się w sieci, by przeżyć iluzję wspólnotowości, nie są natomiast zainteresowani przekazywaniem sobie wiedzy, tworzeniem kultury czy nawiązywaniem głębokich relacji interpersonalnych. Zdaniem Przywary, nie tylko nie komunikują się oni z sobą, ale tak naprawdę nie mają sobie nic do powiedzenia.

Małgorzata Koszembar-Wiklik (Politechnika Śląska) zajęła się z kolei zjawiskiem *lifesreamingu* i blogom, które, jej zdaniem, stwarzają olbrzymi potencjał, dostrzegany nie tylko przez indywidualnych aktorów, ale także przez podmioty gospodarcze. W referacie *Lifesreaming i blogi; indywidualna ekspresja, światowe forum, kreowanie marek?* autorka wskazywała, że mamy obecnie do czynienia z sytuacją, kiedy potrzeba kontaktu z innymi, relacjonowania swojego życia, stały się potężnym narzędziem wpływającym na nasze codzienne wybory.

Karol Kaczorowski (Akademia Górniczo-Hutnicza) w referacie *Wpływ Internetu na przemiany w muzyce rozrywkowej* ukazał drogę muzyki od artystów do słuchaczy epoki internetu i epoki przedinternetowej, a także zmiany, jakie dokonały się w tworzeniu, sprzedaży i odbiorze muzyki rozrywkowej za sprawą internetu oraz w kontaktach społecznych między słuchaczami a muzykami – przejście od biernego słuchania do aktywnego współtworzenia muzyki.

Anna E. Kubiak (PAN, Warszawa) mówiła natomiast o *Spółecznych formach upamiętniania, organizacji pochówku i żałoby w mediach elektronicznych*, podkreślając, że sama formuła wirtualnych cmentarzy, ekspresji żałoby w blogach i filmowe relacje z pochówków w internecie zmieniają topos polskiej śmierci.

Współczesnym formom autokreacji – blogom i serwisom społecznościowym – swoje wystąpienie poświęciła Barbara Przywara (Wyższa Szkoła Informatyki i Zarządzania w Rzeszowie). Odwołując się do koncepcji E. Goffmana, autorka stwierdziła, że każdy człowiek używa określonej taktyki, by móc się ukazać w takim świetle, jak tego chce, i tak pokierować wrażeniem, by było ono najlepsze w danej sytuacji. Referentka poddała analizie wybrane blogi prywatne i profesjonalne, ale także profile w serwisach społecznościowych.

Krzysztof Stachura (Uniwersytet Gdański) zapoznał słuchaczy z wynikami swoich badań jakościowych, dotyczących osób korzystających i niekorzystających z Sieci. Jego zdaniem użytkownicy przypisują internetowi specyficzne funkcje i w charakterystyczny sposób są zaangażowani w jego istnienie w codziennym świecie. Dla Stachury kluczowe było udzielenie odpowiedzi na pytanie, jaki status w życiu codziennym odgrywa internet, jakie rytuały wiążą się z korzystaniem z sieci.

Oczekiwaniom użytkowników wobec internetu oraz umiejętnościom, wiedzy i kompetencjom niezbędnym dla efektywnego korzystania z sieci swój wywód poświęciła Anna Kuczyńska (Uniwersytet Warszawski). Wskazywała ona, że osoby, które rzadko korzystają z internetu, są gorzej wykształcone i nie oczekują od internetu tylu pobudzeń, co osoby korzystające z sieci bardzo często.

Przegląd referatów ma oczywiście charakter niepełny i wybiórczy. Zaprezentowano jedynie te, które miały charakter medioznawczy lub nawiązywały do teorii i koncepcji z zakresu komunikacji społecznej. Konferencja była doskonałą okazją do wymiany poglądów i prezentacji wyników badań dotyczących zjawisk kulturowych na tle rozwoju społeczeństwa i nowych technologii, ale również pozwoliła na nawiązanie współpracy między reprezentantami różnych ośrodków i dyscyplin naukowych. Organizatorzy już zapowiedzieli druk publikacji pokonferencyjnej.